

V ARCHIVECH MĚ TO ZKRÁTKA BAVÍ

SPISOVATELKA KATEŘINA TUČKOVÁ VYDALA PO DESETI LETECH PSANÍ ROMÁN BÍLÁ VODA O TĚŽKÉM ŽIVOTĚ ŘEHOLNIC ZA BÝVALÉHO REŽIMU. NUCENÉ PRÁCE, KRIMINÁL, PODZEMNÍ CÍRKEV. TUČKOVÁ OPĚT PŘÍCHÁZÍ S VÝRAZNÝMI HRDINKAMI A SILNÝM ŽENSKÝM PŘÍBĚHEM. JAKÁ BYLA JEJÍ CESTA K VÍŘE A KE PSANÍ?

text Kamila Boháčková foto David Konečný

V povídce Epitaf, kterou jste napsala pro podcast Střepy na stanici Plus, rozvíjíte příběh ženy z porodnice v Mariupolu, jejíž fotka nedávno obletěla svět. Na konci povídky vaše hrdinka říká:

„My nemáme ani epitaf.“ Přijde mi to pro vaši tvorbu symbolické. Bojujete za to, aby se nezapomínalo na významné ženy, případně na oběti, jejichž jména neznáme...

Zpočátku jsem si příběhy žen, které měly nějaký dramatický osud, jenž nebyl společensky dostatečně reflektován a doceněn, vybírala intuitivně. Ale postupně jsem zjistila, že mě taková témata zajímají proto, že se v nich zrcadlí moje vlastní zkušenost. Rané dětství jsem prožila ve velmi neuspořádané domácnosti, můj otec byl alkoholik a násilník a často bil mou mámu. Jako malá holka jsem jí nedokázala pomoci, jako dospělá žena ale pomáhat můžu – na ploše románu mohu dát prostor ženám, které se nacházely nebo nacházejí v podobné bezmocné situaci.

Mělo na vás terapeutický vliv i psaní románu Bílá Voda, kterému jste se věnovala posledních deset let? Jedna z postav a vypravěček knihy, Lena, se také musí v příběhu vyrovnávat se svou minulostí, i když je jiná než ta vaše...

Já nikdy nejsem žádnou ze svých hrdinek. Ty jsou většinou nositelkami příběhů, které jsem napozorovala, odposlouchala nebo někde četla, ale zároveň je chápu, protože si do nich – alespoň částečně – můžu promítnout zmíněnou vlastní zkušenost. Autobiograficky ale nepíšu a řekla bych, že pro mě psaní není ani terapií, ačkoliv nemůžu popřít, že mi výsledek přináší dobrý pocit a úlevu. Ale to bezpochyby přináší každému autorovi, ať už je jeho motivace nebo téma, které zpracovává, jakékoliv.

Vaše zaujetí opomíjenými ženami nemá jen podobu knih, ale podílíte se třeba na projektu I žáravka má sochu, který se zasazuje o více pomníků významných žen ve veřejném prostoru. Spolupracovala jste také na knize Hrdinky, v níž nabízíte dívkám silné ženské vzory. Vy sama jste vyrůstala na venkově, kde se pro ženu nabízela především realizace v rodině. I cestu na vysokou školu jste si musela vydobýt. Kde jste tehdy hledala své hrdinky vy?

V prostředí, v jakém jsem vyrůstala, se osobnosti takového kalibru, o jakých se spoluautorkami Renátou Fučíkovou a Lenkou Křížovou pojednáváme v knize Hrdinky, nevyskytovaly. Co se týče profesního růstu jsem tedy neměla žádný vzor. Ale měla jsem štěstí, že jsem narazila na hrdinky všedních dní, kterými pro mě – kromě mámy – byly charakterní učitelky. Těm vděčím například za to, že jsem si ke konci základní školy prosadila studium na gymnáziu. Moje třídní učitelka tehdy podpořila nejen mě, ale

došla odvahy i mé mámě, kterou čekala perspektiva, že mě bude muset dlouhá léta podporovat na studiích, protože na gymnáziu mělo samozřejmě smysl studovat jedině tehdy, pokud bych chtěla pokračovat na vysokou školu. A to byl u nás precedens – byla jsem z naší rodiny první, kdo se k tomu odhodlal. Takže to tehdy nebylo snadné a řekla bych, že kdybych znala příběhy žen, které si vydobily svou cestu navzdory nepřízní osudu, tak bych tolik netápala. Proto jsem se tak ráda připojila k Renátě Fučíkové a jejím studentům a studentkám z ateliéru ilustrace, kteří téma hrdinek zpracovávali coby ročníkový projekt. Každá dívka by se podle mě měla seznámit s osudy svých předchůdkyň, protože by jim to mohlo dodat na kuráži. Mně by to tehdy určitě pomohlo.

Vaše dětství bylo také spjato s chozením do kostela. O víře pojednává i Bílá Voda. Byla jednou z vnitřních motivací ke knize snaha vrátit se zpátky k víře, s níž jste vyrůstala, a ujasnit si svůj názor na ni?

Společně s tématem řeholnic ke mně přicházela i potřeba udělat si jasno sama v sobě. Někdy po třicítce jsem procházela těžkým životním obdobím a přišlo mi, že bych měla zjistit, jestli mi víra neposkytne nějakou oporu. Narazila jsem ale na to, že mi v instancionalizované církvi nebylo jako emancipované ženě dobře. Ústřední hrdinka Bílé Vody, sestra Evarista, prožívala svůj život v církvi rozhodně jinak než já, ale její snaha změnit přístup katolické církve k ženám je mi velmi blízká. Respektive je mi svými postoji blízká žena, která příběh sestry Evaristy částečně inspirovala – Ludmila Javorová, jež byla v moravské podzemní církvi v roce 1970 vysvěcena na katolického kněze. I díky ní a jejímu světiteli, biskupovi Felixi Davidkovi, jsem zjistila, že nejsem se svým pocitem nepodstatnosti a nepatřičnosti v církvi sama a že snaha žen o emancipaci existovala v katolické církvi odedávna.

S Ludmilou Javorovou vyšel také knižní rozhovor Ty jsi kněz navěky, v němž mimo jiné říká: „Je tady strach z ženy. Žena nemá využití toho, co dostala. Čím víc dává, tím víc se stává. Ale nikdo po ní nechce, aby dávala.“ To je hluboká myšlenka, která platí pro ženy v katolické církvi bohužel dodnes. V případě reformovaných církví je ale situace jiná, u nás je v poslední době populární třeba tančící farářka Církve československé husitské Martina Viktorie Kopecká... Reformované církve jsou v otázce rovnoprávnosti a stejných příležitostí pro ženy a muže mnohem dál než církve katolická a já sama jsem si kladla otázku, zda bych se při svém hledání nemě-

la obrátit spíš k některé z nich. Ale to by byl jen úskok. Jsem pokřtěná jako katolička, generace mých předků z otcovy strany vyznávaly katolickou víru. Neměla jsem důvod hledat Boha v jiných institucích. Měla jsem potřebu navázat na cestu, na kterou jsem byla jako dítě vyslána. Ale nepodařilo se to.

Bylo ženské kněžství jedním z hlavních motivů při psaní Bílé Vody?
Později ano, protože jsem v této možnosti našla odpověď na otázku, co by pomohlo ženám, které byly za minulého režimu internovány v rámci Akce Ř nebo přímo vězněny v komunistických kriminálech. V internaci byly totiž k řeholnicím často posílány kněží, kteří jako členové Mírového hnutí katolického duchovenstva nebo později Pacem in terris kolaborovali s režimem a s jejich světovým názorem řeholnice nesouhlasily. Byly tak nuceny kooperovat se svými nepřáteli. Pokud byly navrch uvězněny, tak k nim duchovní nebyli připuštěni vůbec, protože to byli muži. Jedinou možností, jak žít život ve víře, bylo, aby se duchovními staly i ženy. Mým původním záměrem bylo tedy psát o perzekuci řeholnic, protože jsem měla dojem, že jejich pohnutým osudům nebylo dopřáno dost pozornosti, ale následně mi přišlo podstatné téma rozvinout směrem ke svěcení žen, protože to je v církvi stále aktuální, poptávaná a nevyřešená záležitost.

Ano, souvisí to s emancipací, ke které se katolická církev jako konzervativní instituce asi hned tak neodhodlá...

Proto jsem taky portrétem Ludmily Javorové zakončila výčet hrdinek v už zmiňované knize o významných ženách naší minulosti – protože ona svého uznání dosáhnout nemůže. Zatímco ostatní ženy v té knize se prosadily jako panovnice, vědkyně, umělkyně nebo se zachovaly nějakým způsobem výjimečně či statečně, takže společnost už je docenila, ona si respekt vydobýt nemůže, protože jí to církev neumožňuje. Ačkoliv každý argument proti svěcení žen na katolické kněze je vyvratitelný a v jednadvacátém století navíc už krajně nepochopitelný.

Odkud k vám přišla prvotní inspirace napsat román o Bílé Vodě?

Byla to návštěva stejnojmenného kláštera?

Nejdřív jsem si dělala rešerše a promýšlela, jak by příběh mohl vypadat a jaké epizody bych do něj mohla vetknout. Při tom jsem natrefila na informaci, že v obci Bílá Voda existuje Muzeum izolace, internace a integrace. Rozjela jsem se tam a po mnoha-hodinovém putování, protože ta obec je skutečně ve velmi odlehlejší kraji, až na česko-polské hranici, se přede mnou otevřel výhled na monumentální klášter s kostelem. Nedaleko pak leží hřbitov, který je s více než sedmi stovkami pohřbených řeholnic mimořádně působivým místem, a kousek dál stojí zámek, ve kterém je psychiatrická léčebna. Přišlo mi, že to místo si přímo žádá, aby bylo nějak literárně uchopeno, anebo alespoň pro mě bylo nesmírně inspirativní.

Bílou Vodu jste psala deset let a dvě verze jste musela zahodit, spokojená jste byla až s tou třetí. Jaké to hledání bylo?

První rozhodnutí, že příběh podám perspektivou řeholnice, se neukázal nosný. Okolnosti tehdejšího režimu a vysoké politiky, které se dotýkaly životů řeholnic, zkrátka nešlo postihnout jedněma očima. Ve druhé verzi románu se proto objevilo vypravěčů víc, ale nepodařilo se mi téma ani s jednou postavou dovést do

konce. Teprve ve třetí verzi se objevuje široké spektrum hlasů, je to taková mozaika, puzzle, které čtenář skládá dohromady, až vznikne výsledný obraz, který zachycuje ústřední postavu sestry Evaristy v kontextu působnosti církve za minulého režimu. Každé z těch verzí jsem věnovala bezmála tři roky, proto Bílá Voda vyšla až deset let po Žitkovských bohyních. Bylo to náročné hledání.

Líbí se mi, jak zakládáte své knihy na skutečných reáliích a jaká poctivost a práce za vaším psaním je. Při psaní Bílé Vody jste dokonce pobývala týden v klášteře a začala studovat teologii, nemluvíte o hodinách strávených s pamětníky a v archivech. Kde jste přišla na chuť tomuto postupu, který je pro vás tak typický?

Od začátku univerzitních studií jsem inklinovala ke dvěma dost rozdílným způsobům práce. Na jedné straně to bylo badatelství, zajímalo mě baroko a zapomenutí moravští výtvarníci. O jednom z nich, rytci Johannu Georgu Gutweinovi, jsem psala diplomovou práci. Bavilo mě probírat se bednami dokumentů v archivech, nacházet něco, co ještě nebylo objeveno, a poskytnout tomu pak nový život. Milovala jsem momenty, kdy jsem objevila něco, na co ještě nikdo přede mnou nenarazil. Přitom jsem ale sledovala práci současných výtvarníků a už při studiích jim začala organizovat výstavy. Vydala jsem se pak profesně cestou kurátorství, ale badatelství mi chybělo, a tak jsem se k němu vrátila ve své literární práci, protože témata, jimž jsem se věnovala, si to prostě žádala. Ověřit si pak načtené informace v rozhovorech s pamětníky anebo se rozjet na místo, kde se dané události odehrály, je přirozený postup, na tom vlastně není nic zvláštního.

„Díky psaní si rozšiřuju své poznání světa. Kdybych měla těžit jen z vlastní zkušenosti, tak by mě psaní asi nerozvíjelo, ale takhle skrze psaní objevím věci, na které bych nenatrefila.“

Dovedete si představit, že byste psala literaturu faktu?

Dovedu, mám na kontě dvě diplomové práce a dizertaci. Ale při jejich psaní jsem se musela stále kontrolovat, abych zůstala při zemi, abych stylisticky nevybočila od akademického psaní anebo nestrukturovala text jako příběh. Něco ve mně mě k tomu vždycky svádělo. Naproti tomu při románovém psaní jsem naprosto svobodná.

Váš způsob psaní mi připomíná ruskou spisovatelku Guzel Jachinu. Je to vaše oblíbená autorka?

Ano, patří k mým oblíbeným. Zrovna nedávno jsem četla Děti Volhy a obdivovala její erudici a k tomu dar imaginace. V kontextu dneška navíc oceňuju, že se Jachina tak rychle a otevřeně postavila proti ruské invazi na Ukrajinu. Podobně jako Ljudmila Ulická, moje další oblíbená autorka. Jako čtenářka mám chuť poznávat jiné světy, proto vyhledávám beletrii vycházející ze skutečných událostí. Kromě estetického požitku z ní čerpám i informace, na které bych sama nenarazila.

Psát jste začala někdy ve dvanácti letech, kdy jste dopisovala své oblíbené knihy, třeba Annu ze Zeleného domu...

Tomu bych psaní asi neříkala, to byla spíš dětská zábava. Ale byla jsem už tehdy velká čtenářka a svět literatury mě pohltil. Ve své profesní historii si vybavuji jako milník spíš kurzy tvůrčího psaní na univerzitě. Teprve tam přišlo rozhodnutí věnovat se seriózním tématům a hlavně podpora, abych se nebála se o výsledek podělit.

Co vám psaní dává? Dovedete si představit život bez něj?

Díky psaní si rozšiřuju své poznání světa. Kdybych měla těžit jen z vlastní zkušenosti, tak by mě psaní asi nerozvíjelo, ale takhle skrze psaní objevím věci, na které bych nenatrefila. Neumím si představit, že bych nepsala. Teď ovšem se dvěma malými dětmi řeším předně to, jak si najít časový blok několika hodin, abych se do práce mohla pořádně ponořit.

Takže píšete, když děti spí?

Ano, vrátila jsem se ke způsobu psaní, který jsem měla kdysi, když jsem byla zaměstnaná. Psala jsem večer, po práci. Teď také píšu, teprve až děti usnou. Ale jen drobnější texty. Nicméně v září půjde syn do školky, takže se mi zas uvolní čas pro práci na další knize. K té je přece jen potřeba víc času a koncentrace. ■